

W

OSRODEK BADANIA OPINII PUBLICZNEJ  
PRZY POLSKIM RADIO

A N K I E T A

o s t e s u n k u d o r e d u k e j i

Pracowanie częściowe

*Praca chirowa (red. Weselowski)*

Ankieta można podzielić na części.

Pierwsza część obejmuje pytanie, poprzez które chcieliśmy uchwycić stosunek społeczeństwa do polityki redukcji oraz uzasadnienia tej polityki. Do tej części zaliczamy pytania 1, 2 i 3.

Druga część obejmuje pytania, w których chcieliśmy dowiedzieć się, jakie postawy skłonni są ludzie przyjąć w momencie zagrożenia redukcją. Należą tutaj pytania 4 i 5.

Trzecia część obejmuje pytania, w których chcieliśmy uchwycić opinię ludności na temat, jak prowadzić konkretnie akcję zwolnień /kogo zwalniać, kogo nie zwalniać itp/.

Badania przeprowadziliśmy w miesiącu sierpniu br., a więc w okresie nasilenia akcji zwolnień. Objęliśmy nimi zarówno zwolnionych jak i niezwolnionych w ramach redukcji. Ankieta przeprowadzona była w całej Polsce. Otrzymaliśmy 3854 poprawnie wypełnione ankiety. Zbadani stanowią reprezentację całego naszego społeczeństwa przy uwzględnianiu następujących kategorii: płci, wieku i miejsca zamieszkania. Przebadana zbiorowość nie stanowi reprezentacji społeczeństwa pod względem składu społeczno-zawodowego, nie ma bowiem materiałów statystycznych, które pozwalałyby na ustalenie proporcji poszczególnych grup społeczno-zawodowych w całej strukturze ludności. Jednakże zebrany materiał pozwala na wyciągnięcie wniosków o opinii poszczególnych grup społeczno-zawodowych.

Niniejszy artykuł opiera się na częściowym materiale badań. Całość znajduje się w opracowaniu.

Stosunek ludności do polityki zwolnień  
oraz jej uzasadnienia

Przygotowując do badania stosunku ludności do redukcji należało na wstępie zorientować się, czy w ogóle społeczeństwo zgadza się z opinią, że w naszych instytucjach i zakładach pracy istnieje nadmiar pracowników.

Stwierdzenie nadmiaru pracowników stanowiło podstawową przesłankę akcji zwolnień. Przyjęcie lub odrzucenie tej przesłanki przez ludność miało niewątpliwie duży /choć nie wyłączny/ wpływ na stosunek do redukcji. Dlatego pierwsze pytanie ankiety brzmiało:

"Czy zgadza się Pan z opinią, że w fabrykach i urzędach naszego kraju istnieją przerosty zatrudnienia /pracuje więcej ludzi niż potrzeba/.

Odpowiedź na te pytania rozłożyły się następująco:

tak	2877	74,7%
nie	437	11,3%
nie wiem	533	13,8%
br. odp.	7	0,2%
	<hr/>	
	3854	100,0%

Uzyskanie 74,7% odpowiedzi "tak" przy 11,3% odpowiedzi "nie" pozwala stwierdzić dość powszechne przyjęcie przez społeczeństwo poglądu o nadmiarze pracowników jako poglądu słusznego.

Jednym z głównych motywów wprowadzenia akcji redukcji było uznanie tej akcji za konieczną, ze względu na uzdrowienie sytuacji gospodarczej kraju. Drugie pytanie ankiety miało uchwycić na ile społeczeństwo podziela ten pogląd. Pytanie brzmiało: "Czy zgadza się Pan z poglądem, że redukcje w zakładach pracy są posunięciem potrzebnym dla uzdrowienia sytuacji gospodarczej naszego kraju"?

Otrzymałiśmy następujące odpowiedzi:

tak	2662	69,1%
nie	573	14,9%
nie wiem	605	15,7%
brak odp.	14	0,3%
	<hr/>	
	3854	100,0%

A więc opinia o konieczności redukcji zyskała poparcie ludności. Poparcie /tam 74,7% "tak", tutaj 69,1% "tak"/. Wynika z tego, że nie wszyscy ci, którzy podzielają pogląd o nadmiarze pracowników uważają, że redukcje przyczyniają się do polepszenia sytuacji gospodarczej kraju. Sądzą widocznie, że polepszenie zależy od innych czynników, a redukcje mają na to minimalny wpływ.

Obok względów gospodarczych, w uzasadnieniu polityki redukcji wysuwane były również względy natury psychologiczno-społecznej. Zmniejszenie nadmiarów zatrudnienia miało wpłynąć na przywrócenie szacunku dla solidnej pracy. W ankiecie postawiliśmy pytanie mające sprawdzić jak szeroko podzielany jest ten pogląd. Czy redukcje spowodują, że ludzie będą lepiej, solidniej pracować? Taka była treść następnego pytania.

Odpowiedzi były następujące:

tak	2275	59,0%
nie	801	20,8%
nie wiem	785	19,6%
brak odp.	21	0,6%
	<hr/>	
	3854	100,0%

Ten pogląd uzyskał więc mniejsze poparcie od dwóch poprzednich. Liczba osób, które sądzą, że redukcje niewiele zmieniają w stosunku pracowników do swojej pracy, jest względnie duża. Duży jest też procent niezdecydowanych /19,6% odpowiedzi "nie wiem". Inne czynniki powodujące sumianną pracę, a nie ilość zatrudnionych, przychodziły więc ewentualnie na myśl odpowiadającym na naszą ankietę. Jakże to czynniki? Oto temat do nowych badań. Szeroko zakrojonych badań nad stosunkiem pracowników do pracy.

Trzy omówione wyżej pytania obejmujące w naszej ankiecie problematykę ogólnej polityki redukcji pozwalają na następujące uogólnienie:

Po pierwsze: mimo faktu, że każda redukcja stwarza sytuację zagrożenia dla pracowników oraz ogólną sytuację napięcia w społeczeństwie, polityka redukcji proklamowana przez IX Plenum spotkała się z poważnym poparciem ludności.

Po drugie: z największym poparciem spotkał się pogląd dotyczący oceny stanu faktycznego /istnienia przerostów zatrudnienia/ z mniejszym poparciem pogląd o pozytywnym wpływie redukcji na uzdrowienie sytuacji gospodarczej kraju, a z najmniejszym pogląd o wpływie redukcji na poprawę stosunku do pracy.

Opinie grup społeczno-zawodowych

Zreferowane wyniki mówią o opiniach wszystkich przebadanych osób. Czy jednak przedstawiciele wszystkich grup społeczno-zawodowych myślą podobnie?

W stosunku do wielu zagadnień można zakładać zróżnicowanie opinii poszczególnych środowisk społecznych. Jak sprawa ta wygląda w interesującym nas przypadku? Otóż najważniejszym wnioskiem, jaki wynika z naszych materiałów jest względnie duża jednolitość poglądów w stosunku do polityki zwolnień.

Mówią o tym tablice 1,2,3. Uderzają w nich stosunkowo niewielkie odchylenia opinii poszczególnych grup społeczno-zawodowych od opinii przeciętnej. Nie przekraczają one 11%.

Tablica 1

Grupa społeczno-zawodowa	Czy zgadza się Pan/i/ z poglądem, że w fabrykach i urzędach naszego kraju istnieją przerosty zatrudnienia /pracuje więcej ludzi niż potrzeba/?									
	Ogółem		Tak		Nie		Nie wiem		Brak odp.	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Chłop	743	100	525	70,7	76	10,2	141	19,0	1	0,1
robotnik rolny	196	100	130	66,3	28	14,3	38	19,4	-	-
robotnik niewykwalif.	335	100	217	64,8	45	13,4	73	21,8	-	-
robotnik wykwalifik.	503	100	365	72,6	72	14,3	66	13,1	-	-
rzemieślnik drobny kupiec	198	100	147	74,3	22	11,1	29	14,6	-	-
pracownik umysłowy	1507	100	1221	81,0	162	10,7	120	8,0	4	0,3
wolne zawody	287	100	215	74,9	26	9,1	45	15,7	1	0,3
przynależność zawodowa nieokreślone	85	100	57	67,0	6	7,0	21	24,7	1	1,1
Ogółem :	3854	100	2877	74,7	437	11,3	533	13,8	7	0,5

Tablica 2

Grupa Społeczna Zawodowa	Czy zgadza się Pan /i/ z poglądem, że redukcja /zwolnienia z pracy/ w zakładach pracy są posunięciami potrebnymi dla udrowienia sytuacji gospodarczej naszego kraju?				
	Cgółem	Tak	Nie	Nie wiem	Brak odp.
Chłop	100	64,2	14,1	21,1	0,6
robotnik rolny	100	58,7	17,8	23,5	-
robotnik niewykwalifikowany	100	57,0	18,5	24,5	-
robotnik wykwalifikowany	100	65,6	17,1	17,1	0,2
rzemieślnik drobny kupiec	100	66,2	20,2	13,1	0,5
Pracownik umysłowy	100	77,0	13,6	9,0	0,4
wolne zawody	100	70,6	10,1	19,2	0,3
przynależność nieokreślona	100	64,7	12,9	21,2	1,2
C g ó ł e m :	100	69,1	14,9	15,7	0,3



Grupa społeczno zawodowa	Niektórzy sądzą, że redukcje nadmiaru pracowników podniosą wartość wykonywanej pracy. Ich zdaniem ludzie będą lepiej, solidniej pracować. Czy zgadza się Pan/i/ z tą opinią?				
	Ogółem	Tak	Nie	Nie wiem	Brak odp.
Chłop	100	62,2	16,3	21,4	0,1
Robotnik niewykwalifikowany	100	50,1	22,4	27,5	-
Robotnik wykwalifikowany	100	56,5	24,2	18,9	0,4
Robotnik rolny	100	53,1	17,8	29,1	-
Rzemieślnik drobny kupiec	100	58,6	23,7	16,7	1,0
Pracownik umysłowy	100	60,9	22,6	15,7	0,8
Wolne zawody	100	59,9	16,4	22,6	1,1
Przynależność nieokreślona	100	61,2	15,3	22,3	1,2

Zwracając jednak bliższą uwagę na odchylenie poszczególnych grup społeczno zawodowych od przeciętnej, można stwierdzić następujące prawidłowości, z reguły najmniejszy procent robotników rolnych i robotników niewykwalifikowanych odpowiada twierdzące na 3 omawiane pytania ankiety. Natomiast najwyższy jest procent pracowników umysłowych odpowiadających pozytywnie na te pytania. Polityka redukcji spotkała się więc z większym uznaniem wśród inteligencji, mniejszym wśród grup niskokwalifikowanych robotników.

Oto dane świadczące o omawianych różnicach:

na pierwsze pytanie ankiety "tak" odpowiedziało 74,7% ogółu pytanych. Tymczasem wśród robotników niewykwalifikowanych procent ten wynosił 64,8, wśród robotników rolnych 66,3, a wśród pracowników umysłowych 81,0%.

Na drugie pytanie ankiety "tak" odpowiedziało 69,1% ogółu pytanych, natomiast tylko 57,0% robotników niewykwalifikowanych i 58,7% robotników rolnych, a za to 77,0% pracowników umysłowych.

Na trzecie pytanie "tak" odpowiedziało 59,0% ogółu pytanych, a 50,1% robotników niewykwalifikowanych i 53,1% robotników rolnych. Najwyższy procent odpowiedzi "tak" wykazuje grupa chłopów /62,2%/, drugie miejsce zajmują "nieokreśleni" pod względem społeczno-zawodowym /61,2%/, trzecie miejsce pracownicy umysłowi /60,9%/. Wyższy od przeciętnej procent odpowiedzi "tak" wśród chłopów na pytanie dotyczące szacunku do pracy wydaje się odbijać adekwatnie chłopski stosunek do pracy.

Natomiast interesujące jest, że największe różnice w opiniach występują między robotnikami niewykwalifikowanymi

i rolnymi z jednej strony, a pracownikami umysłowymi z drugiej strony. Zarówno niewykwalifikowani jak i pracownicy umysłowi byli najbardziej zagrożeni redukcjami jednak zareagowali na nie odmiennie. Różnice tu można by wytłumaczyć wyższym poziomem intelektualnym pracowników umysłowych i w związku z tym lepszym zrozumieniem potrzeby redukcji. Można by wytłumaczyć również faktem, że przerosty zatrudnienia były o wiele większe w administracji, niż w innych dziedzinach. Pracownicy umysłowi z własnego doświadczenia lepiej wiedzieli o potrzebie redukcji.

Występowanie względnie małych różnic w opiniach poszczególnych grup społeczno-zawodowych posiada duże znaczenie metodologiczne dla interpretacji sumarycznych wyników naszej ankiety. Ze względu na brak danych statystycznych i trudnościami ustalenia reprezentacyjnej "próby" społeczeństwa polskiego, nie możemy dokładnie odpowiedzieć na ile proporcji robotników, chłopów, pracowników umysłowych itp. w naszej próbie odpowiada proporcjom tych grup w całym naszym społeczeństwie. Jednakże fakt niewystępowania różnic w opiniach poszczególnych grup społeczno-zawodowych upoważnia nas do stwierdzenia, że sumaryczne dane naszej ankiety w przybliżeniu odbijają opinię całego zróżnicowanego społeczeństwa polskiego. Bowiem liczebność poszczególnych grup nie wpływa w tym wypadku różnioująco na liczebność opinii "tak" i "nie".

Do tej pory pomijaliśmy w omówieniu rozróżnione opinie tych, dla których redukcje nie są zagadnieniem osobistym i tych dla których redukcje stały się takim problemem. A istotne jest przecież pytanie, czy wśród dotkniętych osobiście polityką redukcji występują odmiennie opinie od opinii przeciętnej.

Ten aspekt sprawy staraliśmy się również uchwycić w naszych badaniach x/

Ogólny, bardzo interesujący wynik da się ująć następująco: własny los lub los bliskich nie wpłynął na odchylenie od powszechnej opinii.

Zwolnieni i zagrożeni zwolnieniem, a także ci, którzy przebywają w jednym gospodarstwie ze zwolnionymi lub zagrożonymi zwolnieniem, odpowiadali na pytanie naszej ankiety w sposób podobny do niezwolnionych i niezagrożonych.

Na pytanie pierwszej ankiety 74,7% ogółu pytanych odpowiedziało "tak". Wśród zwolnionych i zagrożonych zwolnieniem /osobiście lub "rodzinnie"/ % ten jest nawet wyższy - wynosi 76,3.

Dla pytania drugiego otrzymujemy następujące cyfry: 69,1%

ogółu pytanych odpowiedziało "tak" i 69,6 % zwolnionych i za-

grożonych. Trzecie pytanie dało następujące wyniki: 59,0%

ogółu pytanych odpowiedziało "tak", a 50 % zwolnionych i zagrożonych.

Czy pod tym względem występują jakieś różnice między zwolnionymi z poszczególnych grup społeczno-zawodowych?

Występują różnice bardzo małe. Np. procent odpowiedzi "tak"

na trzy pierwsze pytania wśród ogółu pracowników umysłowych

wynosił 81,0, 77,0, 60,9. Procenty odpowiedzi na te same

pytania wśród

x/ W badaniach wyróżniliśmy następujące kategorie: 1/ zwolnieni z pracy, 2/ zagrożeni zwolnieniem, 3/ ci, w których gospodarstwie domowym został ktoś zwolniony z pracy, 4/ ci, w których gospodarstwie domowym jest ktoś zagrożony zwolnieniem z pracy. Omawiamy łącznie te cztery kategorie i nazywamy je zazwyczaj skrótowo: "zwolnieni i zagrożeni". Połączenie tych kategorii było konieczne dla uzyskania większej masy statystycznej z badanych przypadków. Ogółem cztery te kategorie wynoszą 1.008 osób/ w ramach 3,854 ogółu zbadanych/.

pracowników umysłowych zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem /osobiście lub "rodzinnie/kształtują się następująco:

83,3, 76,8, 57,2.

Jedno z większych odchyień występuje w opiniach grupy robotników wykwalifikowanych odnośnie pytania trzeciego 56,5 % ogółu robotników wykwalifikowanych odpowiedziało "tak" na trzecie pytanie. Wśród zwolnionych lub zagrożonych robotników. Wykwalifikowanych procent tych odpowiedzi wynosi 41,5.

O skłonności do zmiany zawodu  
i. miejsce zamieszkania

Poprzez drugą grupę pytań staraliśmy się dowiedzieć, jakie rozwiązanie skłonni są przyjąć ludzie w obliczu faktu zwolnienia z pracy. Chodziło nam głównie o wysondowanie, na ile ludzie skłonni są do zmiany miejsca zamieszkania lub rodzaju pracy. Pytanie czwarte brzmiało: "gdyby został Pan zwolniony z pracy, którą z niżej wymienionych dróg wybrałby Pan, aby rozwiązać powstałą sytuację?"

Na wymienione możliwości otrzymaliśmy następujące odpowiedzi:

- |   |      |        |
|---|------|--------|
| 1. szukałby podobnej pracy w dotychczasowym miejscu zamieszkania      | 2017 | 52,3 % |
| 2. szukałby innej pracy w dotychczasowym miejscu zamieszkania         | 824  | 21,4 % |
| 3. szukałbym podobnej pracy w innym mieście lub innej dzielnicy kraju | 568  | 34,7 % |
| 4. szukałbym innej pracy w innym mieście lub innej dzielnicy kraju    | 296  | 7,7 %  |
| 5. brak odpowiedzi  |      |        |

Zestawienia te można rozmaicie interpretować, zwłaszcza fakt, że około połowa pytanych nie jest skłonna do zmiany miejsca zamieszkania lub rodzaju pracy. Czy to dużo czy mało?

Gdyby chodziło po prostu o pytanie, czy ktoś skłonny jest zmienić miejsce zamieszkania lub zawód, około 50% odpowiedzi twierdzących trzeba by było uznać za procent wysoki. Lecz nasze pytanie zaczynało się od słów "gdyby Pan został zwolniony z pracy...". Chodziło więc o dokonanie wyboru /co prawda dla części pytanych tylko "teoretycznego" / w "sytuacji przymusowej".

W takich okolicznościach wykazanie przez 52,3% pytanych niechęci do zmiany miejsca zamieszkania lub zawodu należy uznać za procent wysoki. Są to ludzie uparcie trzymający się własnego miejsca zamieszkania i rodzaju zajęcia.

Wśród tych, którzy skłonni są do zmian, na pierwszym miejscu stawiana jest zmiana rodzaju pracy /21,4%/, na drugim zmiana miejsca zamieszkania /14,7%/. W naszych warunkach zrozumiałą jest taki rozkład odpowiedzi. Wydaje się, że znajdują w nim wyraz co najmniej dwie rzeczy: 1/trudności mieszkaniowe, 2/ słabe dotychczas przestrzeganie zasady kwalifikacji przy przyjmowaniu do pracy.

Jakie grupy społeczne - zawodowe są najbardziej, a jakie grupy najmniej skłonne do zmiany? Mówi o tym tablica 4.

Tablica Nr 4

Grupa społeczno zawodowa	Gdyby został Pan zwolniony z pracy, którą z niżej wymienionych dróg wybrałby Pan, aby rozwiązać powstałą sytuację.					
	Ogółem	1	2	3	4	5
Chłop indywidualny	100,0	52,1	19,2	10,1	8,2	10,4
robotnik rolny	100,0	39,3	27,0	18,9	12,8	2,0
robotnik niewykwalifik.	100,0	51,3	28,7	9,2	9,6	1,2
robotnik wykwalifikowany	100,0	55,7	20,5	13,9	8,5	1,4
rzemieślnik drobny Kupiec.	100,0	54,5	17,7	15,2	8,6	4,6
pracownik umysłowy	100,0	54,7	20,2	17,1	6,2	1,9
wolne zawody	100,0	44,6	27,9	19,5	5,2	2,8
przynależność zawodowa-nieokreślona	100,0	48,3	11,7	15,3	10,5	14,1
O g ó ł e m	100,0	52,3	21,4	14,7	7,7	3,9

1. szukałbym podobnej pracy w dotychczasowym miejscu zamieszkania.
2. szukałbym innej pracy w dotychczasowym miejscu zamieszkania.
3. szukałbym podobnej pracy w innym mieście lub w innej dzielnicy kraju.
4. szukałbym innej pracy w innym mieście lub w innej dzielnicy kraju.
5. brak odpowiedzi.

Do zmiany miejsca zamieszkania najbardziej skłonni są robotnicy rolni /18,9%/, wolne zawody /19,5%/ i pracownicy uryszłowi /17,0%/. Najmniej skłonni są robotnicy niewykwalifikowani /9,2%/. Do zmiany rodzaju pracy najbardziej skłonni są robotnicy rolni /27,0%/, robotnicy niewykwalifikowani /28,7%/ i wolne zawody /27,9%/. Najbardziej "dynamicznie usposobionymi" grupami są więc robotnicy rolni i wolne zawody. Natomiast robotnicy niewykwalifikowani zdecydowanie wolną zmianę rodzaju pracy niż zmianę miejsca zamieszkania.

Dotychczas omówiliśmy odpowiedzi wszystkich pytanych. Czy występują jednak różnice zdań między zwolnionymi i zagrożonymi i niezvolnionymi i niezagrożonymi?

Wydawało się, że w tym pytaniu powinny wystąpić duże różnice zdań, ponieważ osoby zwolnione lub zagrożone zwolnieniem w większym stopniu powinny ujawnić większą chęć do zmiany rodzaju pracy, lub miejsce zamieszkania. Tymczasem tak się nie stało. W odpowiedzi na czwarte pytanie również występuje mała różnica zdań między grupą zwolnionych i niezvolnionych.

Niechęć do zmiany miejsca lub rodzaju pracy ujawniło 52,3% ogółu pytanych. Wśród zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem procent ten wynosi 47,6. Tak jak ogół robotników rolnych wykazał największe chęci do zmiany miejsca zamieszkania i rodzaju pracy /bądź jednego i drugiego/ podobnie wśród zwolnionych i zagrożonych robotników rolnych, chętnych do zmiany jest najwyższy procent.

Wynosi on około 70%.

Pytanie piąte brzmiało: "Gdyby Pan został zwolniony z pracy, czy chciałby Pan nauczyć się nowego zawodu"?



Odpowiedzi na te pytania były następujące:

tak	1920	49,8 %
nie	1560	40,5 %
nie wiem	306	7,9 %
brak odp.	68	1,8 %

Pamiętając, że chodzi to o sytuację scharakteryzowaną słowami: "Gdyby został Pan zwolniony z pracy ..." liczby te ukazują niechęć badanych do nauki nowego zawodu. Trudno odpowiedzieć jakie są źródła tej niechęci. Czy źródłem tym jest niechęć do nauki w ogóle? Czy źródłem tym jest zadowolenie z obecnego zawodu? W każdym razie tylko połowa badanych skłonna byłaby uczyć się nowego zawodu w wypadku zwolnienia z pracy.

A oto dane dotyczące opinii poszczególnych grup społeczno-zawodowych - tablica 5/.

Tablica 5

Grupa społeczno zawodowa	Gdyby został Pan zwolniony z pracy, czy chciałby Pan nauczyć się nowego zawodu?			
	Tak	Nie	Nie wiem	Brak odp.
Chłop indywidualny	51,0	32,7	10,5	5,8
robotnik rolny	60,7	30,6	8,2	0,5
robotnik niewykwalifikowany	52,5	36,4	10,5	0,6
robotnik wykwalifikowany	47,9	44,1	7,8	0,2
rzemieślnik drobny Kupiec	44,9	48,0	6,1	1,0
pracownik umysłowy	48,8	44,3	6,2	0,7
wolne zawody	47,7	42,9	8,4	1,0
przynależność zawodowa nieokreślona	50,6	31,9	10,5	7,0
O g ó ł e m :	45,8	40,5	7,9	1,8

Największą chęć do nauki zawodu wykazują robotnicy rolni /60,7%/. Najmniejszą skłonność wykazują rzemieślnicy i drobni kupcy /44,9%<sup>xx</sup>/, Poza tym krańcowymi przypadkami odchylenia pozostałych grup społeczno-zawodowych w stosunku do średniej ogólnej nie są duże.

Nie wystąpiły większe różnice zdań między zwolnionymi i zagrożonymi, a pozostałymi badanymi. 49,8% ogółu pytanych wyraziło chęć nauki zawodu w wypadku zwolnienia z pracy. Wśród ogółu zwolnionych i zagrożonych procent ten wynosi 51,6. 48,8% ogółu pracowników umysłowych wyraziło chęć nauki zawodu w wypadku zwolnienia z pracy. Wśród zwolnionych lub zagrożonych pracowników umysłowych procent ten wynosi 49,9. Dla grupy robotników niewykwalifikowanych liczby te wyglądają następująco: 52,5 % oraz 57,3%.

---

<sup>xx</sup>/ W stosunku do prywatnych rzemieślników i kupców w ogóle trudno mówić o problemie zwolnienia z pracy. Z powodu niedokładności instrukcji dla ankietarów do grupy tej niektórzy ankietarzy zaliczyli wysokokwalifikowanych robotników nazywających siebie "rzemieślnikami".  
Także i do tej grupy więc należy odnosić ujawnioną opinię, a nie tylko do prywatnych kupców i rzemieślników.

### Kogo zwalniać, kogo nie zwalniać

W trzeciej części ankiety chcieliśmy uzyskać opinie, które dałyby materiał do odpowiedzi na pytanie, jakie konkretne posunięcia w ramach akcji zwolnień skłonni są ludzie uznać za słuszne i pożyteczne.

Pytanie szóste brzmiało: "kogo zdaniem Pana słusznie jest zwalniać z pracy w pierwszym rzędzie?" Szczegółowe dane dostarcza tablica 6.

Jako kandydaci do zwolnień największy procent uzyskali "pracownicy niesumienni i lekceważący pracę". Tę kategorię wskazało 79,8% badanych. Następne miejsce zajęli: "Chłopi pracujący w zakładach przemysłowych, a posiadający własne gospodarstwa, w których mogą się utrzymać" /wskazało ich 60,1% badanych/, oraz "żony dobrze zarabiających mężów" /wskazało ich 49,2% badanych/. Uderza niski procent tych, którzy wskazali jako kandydatów do zwolnień "pracowników bez dostatecznych kwalifikacji".

Między grupami społeczno zawodowymi nie wystąpiły większe różnice zdań w omawianej kwestii. Jest to również bardzo charakterystyczny wynik naszej ankiety.

Wiemy już kogo opinia publiczna w pierwszym rzędzie wysuwa jako kandydatów do zwolnień. Lecz kogo skłonna jest bronić przed zwolnieniami? Na odpowiednie pytanie naszej ankiety uzyskaliśmy odpowiedzi, które zawiera tablica 7.

W pierwszym rzędzie nie należy zwalniać tych, dla których zwolnienia pociągnęłyby za sobą poważne konsekwencje rodzinne /chodzi o zapewnienie bytu rodzinie/. Ta kategoria uzyskała 46,1%

Następne miejsce zajmują "pracownicy przedstawiający wartość dla instytucji", za nimi idą "ludzie samotni". Pracownicy o wysokich kwalifikacjach uzyskali bardzo niską ilość głosów.

Zastanawiając się nad wynikami "ludowego głosowania" nad tym, kogo zwalniać i kogo nie zwalniać z pracy można dojść do wniosku, że raczej względy natury "moralnej" /np. konieczność zagwarantowania pracy jednemu żywicielowi rodziny/ oraz względy użyteczności wynikającej z różnych źródeł, nie tylko kwalifikacji, biorą górę nad czystymi kwalifikacjami.

Dążyć można, że jest to jeszcze jeden interesujący wynik naszej ankiety. Wydaje się, że znajduje w nim odbicie zarówno niedawna praktyka w dziedzinie zatrudnienia /nie zawsze najlepsza/ jak i wpływy ideologii socjalistycznej /wyróżające się w żądaniu: każdemu zagwarantować pracę i utrzymanie/.

HK/wosk

Tablica 5

Grupa społeczno zawodowa	pracowników bez dostatecznych kwalifikacji	pracowników nie sumiennych lekceważących pracujących w zakładach przem. a posiadających własne gospodarstwa w których mogą się utrzymać	Tych którzy poza pracą mają inne własne warsztaty pracy	Tych którzy pracują w kilku miejscach /zostawić im tylko jedno miejsce pracy/	niekocianych	ludzi samotnych nie znających obowiązków rodzinnych	żony dobrze zarabiających mężów	innych	
Chłop	27,5	79,3	50,7	37,3	36,3	11,8	3,9	51,8	1,1
robotnik rolny	22,8	84,7	55,6	44,4	33,7	8,7	1,5	52,0	1,5
robotnik niewykwalif.	16,4	78,5	65,4	43,9	39,4	8,4	2,7	49,0	0,6
robotnik wykwalifik.	25,6	78,5	66,6	45,1	38,2	4,6	1,2	45,7	0,6
rzemieślnik drobny kupiec	33,3	79,0	62,6	34,0	31,3	3,5	3,5	49,5	1,0
pracownik umysł.	34,8	79,9	62,3	39,5	33,6	4,8	1,6	48,6	1,3
wolne zawody	32,4	81,5	59,9	34,5	33,4	7,0	2,4	48,8	0,7
przynależność nieokreślona	36,5	76,5	47,0	30,5	34,1	5,8	-	54,0	1,2
0 g 6 2 e m	29,8	79,8	60,1	39,6	35,1	6,7	2,2	49,2	1,0

Kogó zdanie Pana /i/ słusznie jest zwalniać z pracy w pierwszym rzędzie?

Wzrost: 100% = ogół przebadanych osób  
 odpowiadający mogli podać 3 kategorie osób

Tabela 7.

Kogo w żadnym wypadku nie należy kwalifikować z pracy?

Grupa społeczno zawodowa	Ogółem	których zwolnienie spowodowane było poważne konsekwencje bytowe dla ich rodziny	przedstawiających dużą wartość zawodową dla instytucji	pracoletnich pracowników	inwalidów	niezdolnych do pracy	nie kwalifikujących się do żadnej wyżej określonych kategorii	samotnych pracowników z wysokimi kwalifikacjami	bez odpowiedzi		
Chłop	100	45,8	29,2	2,6	3,1	1,6	1,2	1,5	5,8	1,7	7,5
robotnik rolny	100	39,3	33,2	2,0	5,6	2,0	1,0	2,6	8,7	1,5	4,1
robotnik niewykwalifik.	100	44,8	27,7	1,8	5,7	2,4	-	1,8	9,2	1,2	5,4
robotnik wykwalifikow.	100	46,7	26,6	2,6	4,9	3,0	2,5	2,2	8,7	1,4	2,6
rzemieślnik drobny kupiec	100	47,0	27,8	2,0	4,6	3,5	1,5	1,5	8,1	0,5	3,5
Pracownik umysłowy	100	47,1	29,3	1,6	3,2	1,6	1,1	1,7	10,9	0,8	2,7
Wolne zawody	100	43,9	26,5	2,1	3,1	2,4	2,1	1,7	12,2	0,4	5,6
Przynależność nieokreślona	100	52,9	22,3	2,3	3,4	3,4	1,1	1,2	7,0	2,2	10,5
O g 6 k e m	100	46,1	28,6	2,0	3,7	2,1	1,1	1,8	9,2	1,1	4,3

Uwaga: badani mieli wymiar 3 w kolejności trzy rodzaje osób. W niniejszej tabeli mówię o tym, kogo badani wymienił w pierwszej kolejności, wśród wymienionych na drugim i trzecim miejscu również najwyższy procent /choć w innych proporcjach/ stanowią grupy z tych, dla których zwolnienie spowodowane było poważne konsekwencje rodzinne, "pracowników przedstawiających wartość dla instytucji" i "samotnych".